

АНТРОПОНИМИ У ТОПОНИМИЈИ РОМАНИЈЕ

Сажетак: На основу увида у систем микротопонимије романијске површи дајемо преглед микротопонима који у свом морфонолошком саставу, као и у синтагматским спојевима, чувају антропонимске јединице (лична имена, надимке, презимена и сл.). С обзиром на чињеницу да овај простор није ни ономастички ни дијалектолошки описан, а самим тим нису дати ни потребни аналитички приступи овој врсти језичког материјала, у раду ћемо дати и неопходну лингвоисторијску анализу овог типа онима.

Кључне ријечи: топонимија, историјска анализа, дијалекатска подлога, оними, антропоними

1. Доономастичка истраживања

1.1. Подручје – положај и границе

Романија је планина и висораван сарајевско-романијског региона у Републици Српској. Простире се западно од Сокоца, сјевероисточно од Пала и источно од Источног Сарајева. Романија је висока површ, нагнута од запада ка истоку, али како примјећује Миленко Филиповић (1950: 13), „народ тако зове целу област даље на југ и на исток до Дрине“, те „тако проширена изгледа као изврнут штит чије је дно високо 890 м а ивице му допиру и до висина од 160 м“. С обзиром на ширину испитиваног ареала, у овом раду сагледаћемо антропониме сјевероисточног дијела Романије који чини паљански потес чији средишњи дио заузима котлина (850 м) у којој је смјештен и град Пале. Котлина је окружена површима високим од 900 до 1500 м, са којих се с једне стране дижу мања узвишења, док су с друге стране површи рашчлањене мањим долинама (Вранић, 1961: 69).¹

¹ Грађа за овај рад прикупљана је у периоду од октобра 2007. до јануара 2010. године. На самом почетку истраживања извршен је испис назива из катастарских књига, након чега су услиједила теренска истраживања према утврђеном плану. Грађа је прикупљана на подручју дијелова Романије тако што су добијани аудио записи земљишних имена онако како се на терену изговарају, посебно ради утврђивања фонетског лика имена и његовог акцента. Ради што бољег и прецизнијег увида у грађу настојали смо да информатори буду мјештани, старосједиоци из различитих подручја овог ареала.

1.2. Поријекло становништва

Миграциона кретања условила су да је данашње становништво овог краја готово искључиво православно. У насељавању средње Босне М. Петрић (1963: 12) је установио три важнија периода: „прво доба, које почиње од доласка Турака па до XVII вијека. У том периоду насељавање се врши претежно из источних и југоисточних предјела (Црна Гора и Херцеговина); други период је од XVII вијека до 1878. године, када су кретања становништва из истих предјела нарочито интензивна, док се у трећем периоду, од 1878. године наовамо, број досељеника смањује и ограничава највише на појединачна досељавања, претежно из далматинских и западнобосанских области“. Поред других крајева источне Босне, околину Сарајева насељавају Дробњаџи (Карановић, 1925: 70) и Пивљани (Павловић, 1930: 351). Дакле, највећи број српског становништва, које и данас насељава овај крај дали су херцеговачки крајеви и простор црногорских брда. И док Петрић (1963: 11) о етнографској физиономији овог подручја, кроз које су пролазиле многе миграционе струје закључује да је „понекад врло тешко одредити којим све струјама то становништво припада“, Џ. Јахић (2002: 20) потврђује Цвијићево мишљење да „основни печат физиономији његовог становништва даје та стална динарска миграциона струја“.

1.3. Дијалекатске особине

Говор овог подручја у општој дијалектолошкој подјели Павле Ивић (2001: 176) посматра као дио источнохерцеговачког дијалекта. На прелазни карактер говора ове зоне први указује Јован Вуковић (1963: 22), који не оспоравајући њихову источнохерцеговачку основу уочава присуство појединих босанских особина: „Ван најуже области босанског типа, распростиру се и према југу, југозападу и према југоистоку зоне прелазног карактера кроз које се у мањој или већој мери укрштају у типичне босанске црте. Овамо разлика између прелазних зона постоји у томе колики се број типично босанских црта налази на одређеном терену, колико, и поред типично херцеговачких црта, оне у говору доминирају, колико је која од изразитијих босанских особина стабилизована, или колико је она само напоредна са особиним херцеговачког типа...“. Вуковић (1963: 22) у овом разматрању југоисточну Босну припаја херцеговачком говорном типу, при чему указује на благо наглашен карактер њене прелазности у међупростору источнохерцеговачких и источnobосанских говора, јер како наводи „кад се има у виду распрострањавање *мање* или *веће* групе изоглоса издвојених из *ширег* скупа, онда се може говорити о прелазним зонама“.

Асим Пецо (1989: 118) источnobосански говорни тип сврстава у ијекавске говоре херцеговачког типа ван граница Херцеговине. На пространој површини између Сарајевског поља – Жељезнице – Говзе – Вучева – Дрине – доњих токова Лима и Рзава – Сребренице – Власенице и Сарајевског поља, А. Пецо (1989: 118) указује на два говорна типа: сјевернији, који су ближи источnobосанским, и јужнији, који су ближи херцеговачким говорима, констатујући да

источнобосански говорни тип „чини прелаз између типичних источнохерцеговачких ије-шта и источнобосанских ије-шћа говора“.

Говор источнобосанског подручја подробније је испитивао и ближе одредио Ц. Јахић, дајући опис и слику ијекавскоштакавских источнобосанских говора. Јахић (2002: 190) наводи да овај говорни тип има нове облике деклинације и досљедан четвороакцентски систем, онако како је и у источнохерцеговачком говорном типу, али истиче и неке особине које овај говорни тип најизразитије одвајају од источнохерцеговачког. За говоре Срба на овом простору Јахић (2002: 193) сматра да показују знатну уједначеност, као и да у великој мјери чувају своје источнохерцеговачке одлике, истичући да сјевернији српски говори „показују да територијална блискост са средњобосанским говорима и Сарајевом у њима оставља макар слабе трагове“.

С обзиром на то да и сам Јахић (2002: 192) закључује да је данашње српско становништво „главни преносилац источнохерцеговачких особина“ и да као такво „у најзнатнијој мјери чува своје источнохерцеговачке говорне одлике“, а и чињеница да се издвојене особине углавном проналазе у говору муслимана којих на романијском простору углавном нема, мишљења смо да говор нашег краја чини дио источнохерцеговачког говорног типа.

2. Топономастичка интерпретација микропонима

2.1. Семантичка класификација топонима

У савременим ономастичким истраживањима придаје се одговарајућа пажња класификацији топонима према значењу апелатива. Код различитих аутора ове класификације нису једнаке, јер ако се сматрају семантичким, тешко их је одвојити од етимолошких разматрања. Разлог за то лежи у чињеници да није лако повући границу између етимолошких и семантичких класификација будући да „семантичка класификација подразумијева поред осталог, и ваљано идентификовање основног значења лексеме, односно назива (уосталом, *етимон* = ’основно значење ријечи’), а без тог елемента, тј. без познавања основног значења назива, не може се правити никаква семантичка класификација“ (Вујичић 1982: 191).

Због своје стабилности топоними су веома захвалан језички материјал за сагледавање језичке проблематике како на дијахроном тако и на синхронном плану (Павловић, 1973/74: 179). У њима се такође, поред лингвистичког, уочава трајно постојано дјеловање географских, историјских и етнографских фактора. Овакво својство топонима произлази из непромјениве и статичне природе денотата и потребе за континуираним распознавањем именованог објекта (Хаџи-мејлић, 1987: 63). Као што читав језички систем човјек добија од друштва, тако од друштва добија и језичке знакове, наслеђује их и прихвата као конвенцију, а како примјећује Путанец (1976: VII) „код инкодирања и декодирања етими-

зира их као идиониме⁴. Путанец још додаје: „Велик су дио тих језичких знакова ’окамењени’ језични знакови у функцији идионима, нарочито они које је језични систем наслиједио као супстратски или адстратски материјал језичних знакова – идионима“.

Све горе наведено усложњава могућност сигурног закључивања онда када је ријеч о мотивационој подлози топонима. То се нарочито односи на области без значајних историјских података, чиме је свако праћење топонима на дијахроном плану онемогућено, изузимајући општесловенски контекст онолико колико за то пружа могућност реконструкција на основу компаративне морфолошке анализе (Шћепановић, 1997: 63). С друге стране, када је о топонимима ријеч, Шимуновић (1985: 152) истиче да није занемарљива ни „*етиологија имена*, узрок постања дотичног имена, узрочна веза имена и именованог објекта, коју је могуће истражити на рецентним именима“, мада и ту остаје отворено питање приступа мотивацији именовања без присуства етимологије. Неопходно је међутим да свако име буде пропраћено информацијама дескриптивног типа, историјским потврдама и изоглосама као аналошким паралелама. При томе не мислимо да је свако име могуће етимолошки ријешити, тим прије што свака етимологија, а етимологија ријетких имена нарочито, не каже увијек од чега је која ријеч настала, већ од чега је *могла постати* (Шимуновић, 1985: 44).

Семантичка анализа и класификација проширују могућност праћења лингвистичких и ванлингвистичких информација које чува одређени топоним. Бројност топономастичких скупина условљена је обимом прикупљене грађе, а она опет одликама географске средине и разним друштвеним чиниоцима који прате и карактеришу развој одређеног подручја (Шимуновић, 1972: 193).

По семантичкој класификацији топонимије Романије, а према већ усвојеном методолошком обрасцу², у нашем ономастичком материјалу издвајају се:

- а) Географски називи условљени физиогеографским својствима тла,
- б) Антропонимске и сличне категорије у микротопонимији,
- в) Хидроними у микротопонимији.

2.2. Антропонимске и сличне категорије у микротопонимији

У односу на укупан број микротопонима на испитиваном ареалу, скуп назива издвојен као *Антропонимске и сличне категорије у микротопонимији* обиман је и разноврстан. Разноврсност и слојевитост антропонима у топонимији условили су специфичан приступ обради наметнувши потребу да буду наглашеније сагледани, док с друге стране бројност и семантичка издиференцираност апелатива тражи сагледавање њихове фреквентности.

Да су имена „постојани међаши нашег језичног и етничног протега у прошлост и чувари старијих језичних појава, покладе обличних и семантичких обиљежја, вјеродостојни споменици материјалне и духовне културе народа ко-

² Основни методолошки приступ материјалу из микротопонимије Романије рађен је према методолошком обрасцу којим се користе Шимуновић (1972), Шћепановић (2007) и др.

ји их је створио и који их чува као изразе непрекинута памћења“ (Шимуновић, 1985:10), можемо уочити и из ове семантичке групе. Шћепановић (2007: 172) уочава да најстарији слој антропонима у топонимији представљају супстратни и двочлани словенски називи, док је затим услиједио нанос календарских имена, деминутива, хипокористика и пејоратива који су ширили обим и богатели фонд антропонима. Исти аутор, посматрајући са дијахроне равни додаје: „нај-прије су постали двочлани називи од антропонима и географског термина или неког другог апелатива који је одржавао својства и особине тла, па су касније, двочлани називи упрошћавани, обично супстантивизацијом и аналогно њима, настајали нови афиксалном творбом“.

Топониме издвојене у ову семантичку групу упоредили смо са именима из рјечника антропонима и остале литературе (Грковић, 1977; Пешикан, 1982-3; Шимундић, 1988; Шимуновић, 1985; Шкаљић, 1989), а гдје је то било потребно и са подацима из доступне стручне литературе. Према рјечницима М. Грковић (1977) и М. Шимундића (1988) дата је структура антропонима, иако се у њима није ишло даље од рашчлањивања имена на коријен и завршетак усљед чега је уже бављење антропонимским суфиксима на дијахроном плану изостало, прије свега због условљености тематским оквиром рада.

У обради ове групе топонима доносимо:

- а) преглед антропонима и сличних категорија у двочланим називима са прегледом апелатива и
- б) преглед антропонима и сличних категорија у једночланим називима са прегледом суфикса.

2.2. а) Антропонимске и сличне категорије у двочланим називима

АБЛАК *Аблаково пòље*

Термин *аблак* није забиљежен код Шкаљића (1989). Све гласовне промјене које су спроведене у књижевном језику и појединим говорима, догодиле су се и у личним именима приликом творбе у основним облицима и изведеницама или под утицајем гласовних законитости и психолошких узрока. С тим у вези Шимундић (1988: XIV) наводи да самогласник *о* прелази у *а*, нпр. *Алимтија* < *Олимтија*, из чега произлази могућност да је у основи овог патронима именица *облак*.

АЛИЈА *Аљина њйва*

Муслиманско мушко име од ар. *’Алу (Ali)*, лично име у значењу „узвишени, моћни, отмјени“ (Шкаљић, 1989: 88).

БАБА *Бабино мòчило*

Истичући „старину ових назива (*бок те пита, то се прозвало по некој бабетини*)“ Шћепановић (2008: 222) указује да апелатив *баба* као сродственички термин највјероватније није мотив именовања, већ се овакви називи сматрају остатком старе словенске митологије. Полак (1979: 25–32) узима у разматрање основу *баба* коју је са свим богатством њеног значења тешко повезати са

обиљежјем многих оронима као што су нпр. *Бабина гора*, *Бабина* у Словачкој, *Бабуна* у Македонији, *Бабова* у Албанији и сл., јер су имена углавном везана за каменито мјесто, гомиле, литице и сл. Полак даље упућује и на везу ових топонима са илирским *Бова* (старо име за Чиово), с албанским *Бова*, с италијанским *bova* 'каменита рушевина' и сл., па за већину оронима с основом *баб* аутор сматра да су „супстратног поријекла“, а њихово довођење у везу са словенским баба – старица, бака – сл. „производ је словенске пучке етимологије“ (1979: 32).

БАЛТА *Балтѝнѝ рѝван*

Вјероватно се ради о патрониму надимачког постања, за која Шимуновић (1985: 18) наводи да могу носити „поспрдни, иронични призвук“. Код Вука (1972: 13) балта је „сјекира, војничка или убојна“, а Скок (1971: 102) додаје да је овај турцизам османлијског, вјероватно војничког поријекла раширен у свим словенским језицима осим у чешком и лужичкосрпском, а да код католика служи и за упоређивање *пѝјан је кај бѝлта*. Исти аутор примјеђује да прелаз *л > о* није потврђен као ни у турцизмима *балчак*, *калчак*, *балван*.

БЕГИЋ *Бѝгића бѝре*

Патроним изведен од тур. *beu* које има значење титуле за угледног човјека или цивилне и војне титулу у старој турској државној организацији (Шкаљић, 1989: 129).

БОЈАН *Бѝјанићѝ вѝда*

Према Шимундићу (1988: 42) од авар. *бајан* 'предводник хорде'. Аутор додаје да вокал *а > о* стоји према именици *бој*.

БУЉО *Буљина лѝка*

Од надимка насталог према придјеву *буљав*, код Вука (1972: 48) *буљоок* – „у кога су очи избуљене (велике, испале)“.

ВАСИЉ *Васѝљевића вѝла*

Од грчког. *Vasileios* – 'краљевски'. Глас *б > в* примљен је из старогрчког изговора (Шимундић, 1988: 352).

ВЛАХ *Влѝхова бѝра*

Шимуновић (1985: 25) наводи да су се етнимима идентификовале особе по националној припадности а понекад и по занимању, додајући да је етним *влах* у средњем вијеку значио *сточара*. Траг етнимима такође може свједочити о животу ове етничке групе на простору *Пала*.

ГАЗИВОДА *Гѝзиводѝн хѝн*

Патроним настао од надимка који указује да су се презименом многе особе доводиле у везу с неким предметом духовне или материјалне културе (Шимуновић, 1985: 22).

ГОЛУБ *Гѝлѝбово пѝље*

Назив птице узет је за лично име.

ГУЗИНА *Гѝзинова лѝка*

Презиме је изведено од основе *гуз* 'задњица'. Овај патроним припада семантичком пољу одређеном анатомијом људског тијела. Прелаз опште, кон-

кретне именице из апелативног поља, гдје има функцију означавања у именско поље, гдје има функцију именовања, може бити директан или посредан. За имена посредног настанка, која су неријетко именске метафоре Шимуновић (1985: 207) наводи: „Метафора се заснива на поредби и у њеној основи увијек је слика. Зауоставимо се на метафорама насталим на асоцијативним сличности-ма облика и функција анатомских дијелова људског тијела виђеним у обиљежјима које друге особе. Имена и презимена таквог постања имала су у давно доба магијско значење, а називи за дијелове људског тијела богатили су појмовни садржај магичним и култним значењима“.³ Шимуновић даље додаје да су презимена овог лексичког поља настајала у разним временима и код свих народа, те да припадају најстаријем слоју антропонима, истичући да „иако су наши преци већ одавно упознали своје тијело и знали намјене унутрашњих органа [...] имена и презимена, уз ријетке изузетке БУБРЕГ [...] мотивирана су углавном видљивим тјелесним органима“ (1985: 208). Аутор такође опомиње да овако настала имена не треба мјерити данашњим изгледом назива који поједине дијелове тијела означавају, јер колико год нам се имена у нашим данашњим естетским мјерилима чинила ружна, с гледишта тадашњих именовалаца нисмо у праву, јер „имена с основом *гуз* у значењу ’обал’ чешћа су од оних с основом *дуп(љ)* са значењем ’шупаљ’, ’дупљаст’ или с ријечи *пркно*, у којој је значење као у глаголу *прдјети*“ (1985: 215).

ГРОЗДА *Грџдино врџло*

Хипокористик изведен од Гроздана, Грозданија и сл.

ГУЈА *Гуја страна*

За овај патроним у рјечницима личних имена (антропонима и патронима) немамо података. Скок (1971: 631) код Вука примјећује два значења ’змија’ и ’глиста’ а да има акценат као *баја* усљед чега несумњиво закључује да је као назив од змије хипокористик од *гуж* ’слијепић’ који је у народу познат да пије кравље млијеко, одакле се и говори *пије као гуж* (1971: 641). Тумачећи термин *гуја*, исти аутор упућује на хипокористик *гуја* од *гузица*.⁴ Могуће је да је овај патроним настао као тјелесно обиљежје по којем је особу било најлакше препознати – мршав као глиста, обал као задњица или пије као гуж.

Вјероватнија је хипотеза да је презиме настало према некој карактерној особини: **а.** *зла, подмукла, пакосна особа* или **б.** *опасан, жесток човек, неустрашив борац; убојица*, како рјечник САНУ (1965: 742–743) доноси секундарно значење лексеме *гуја*.

ЂУРО *Ђурин брџ, Ђурина лука*

Хипокористик од Ђурађ, Ђурђе и сл.

ЈАЊА *Јањина вода, Јањића луке*

Женско име од лат. *Agnes* грч. *Hagnē* – ’чиста, невина’, настало тако што је додат глас *ј* а сугласничка група *гн* > *њ* (Шимундић, 1988: 155).

³ Више о анатомској лексцици у српској ономастици видјети код В. Михајловића (1970).

⁴ Види патроним *Гузина*.

ЈЕРЕМИЈА *Јеремїна њїва, Ревїѣа њїва*

Антропоним настао према лат. *Ieremias* од хеб. *Yirm'ayah* скраћено од *Yirm'ahū* 'Бог уздиже' (Шимундић, 1988: 159). У топониму *Ревїѣа њїва*, уочавамо антропонимски окрњак од имена Јеремија.

ЈОШИЛО *Јошилово врѣло*

Хипокористик од Јован.

КАЛАБЕГ *Калабѣѣина њїва*

Антропоним није потврђен. Мотивација имена је нејасна, вјероватно је у питању назив од патронима настао према ар. *galaba* 'премоћ, побједа'. Одатле и турско *kalabalik* 'мноштво' и турцизам *калабалук* (Шкалајић, 1989: 385). Мање је вјероватна могућност да се ради о имену Карабег, мада није искључено.

КЕЧО *Кѣчина лѹка*

Вјероватно хипокористик преко *Кемал и сл.

КЛАЧАР *Клѣчѣрева њїва*

Патроним настао према средњовјековном занату од *клѣк*, према Скоку (1972: 88) 'вапно гашено, креч'. Код Вука (1972: 301) *креч* 'клак, вапно', а *кречар* 'онај који креч пече или продаје'.

КУНТОШ *Кунтошево пѣље*

Патроним настао према *кунтош* 'кожух' (Вук, 1972: 315).

КУСО *Кус'но брѣдо*

Хипокористик надимачког постања од придјева *кус* (Скок).

*КУСМУК *Кусмѹкѣ вѣда*

ЛИБАР *Либѣрово врѣло*

Према Вуку (1972: 326) либар 'хљебар'.

ЛУКА *Лѹчића страна*

Према презимену Лучић < Лука.⁵

МАКСИМ *Максимово врѣло*

Од лат. *Maximus* 'највећи' (Шимундић, 1988: 206).

МАРА *Мѣрино врѣло*

Хипокористик од личног имена Марија, Марина, Марта и сл.

МАРКО *Мѣркове њїве*

Лат. *marcus* – млат, чекић; ратник (Шимундић, 1988: 213).

МАТО *Мѣтића иѹма*

Хипокористик од Марко, Матија и сл.

МЕДО *Мѣдїн пѣток, Мѣдина њїва*

Превод некада у Италији и Далмацији врло популарних латинских имена *Ursus*, *Ursius*, *Ursinus*, мада је већа могућност да се ради о хипокористичку изведеном од Медвјед⁶ или Методије (Грковић, 1977: 129).

МИЛЕНА *Милѣнїн бѹнѣр*

Женско име изведено од придјева *милена*.

⁵ Шире у Маројевић (1984: 183–196).

⁶ Назив животиње узет за лично име као Вук, Жеж и сл. (Грковић, 1977: 129).

МИРЈАНА *Mirjānīn* *ìзвор*

Хеб. *Miryam* од хет. *Marya* 'која је као копље' (Шимундић, 1988: 239).

МОШО *Móшина лúка*

Хипокористик од имена Момчило, Момир и сл.

МУЈО *Múјина лúка*

Муслиманско мушко име настало од тур. *Mustafa* < ар. *Mustafā*, 'изабрани, одабрани; одликовани' (Шимундић, 1988: 245).

МУШО *Múшића грòбље*

Муслиманско мушко име изведено од Мухамед < тур. *Muhammed* < ар. *Muhammad* – 'много хваљен; слављен' (Шимуновић, 1988: 245).

НИКОЛА *Николиновића вíла*

Од грч. *Nikólaos* – 'који је народни побједник' (Шимундић, 1988: 254).

НУМО *Húмића лúке*

Хипокористик од муслиманског мушког имена Нуман, према тур. *Numan* 'крв', фигуративно 'црвен' (Шкаљић, 1989: 495).

ОБОЋАШ *Обођашòв хáн*

Патроним у коме се крије географски лик *обод*.

ПАВО *Пáвићева шúма*

Хипокористик од Павле, Павлимир и сл. Није искључена могућност настанка патронима према женском имену Пава, од Павленија, Павлија и сл.

*ПАРАД *Пáрађина òкука*

ПЕТАР *Пётровића вòда*

Лат. *Petrus* од грч. *Pétros* 'камен' (Шимуновић, 1988: 269).

ПРИБО *Прíбића бàре*

Надимак од Прибислав, имена сложеног од словенских основа (Грковић, 1977: 161).

РАДОЊА *Рáдоњићкá вòда*

Мушко име изведено од придјева *рад*.

САВО *Сáвића гáј*

Од лат. *Saba, Sabbas* > хеб. *sabā* 'обраћен, преведен'.

САМАРЦИЈА *Сáмарцијна сòл^нла*

Патроним Самарција који проналазимо на испитиваном ареалу вјероватно је настао према занимању. Код Вука (1972: 663) *самарција* 'који прави самаре'.

САРАЧ *Сарáчево пòље*

Назив настао према занимању, *сарач* – 'седлар' (Скок, 1973: 203).

СИМАТ *Симáтовића пòље*

Изведено од Симеун < Симеон < грч. *Συμεών* < хеб. *Šim^oón* – 'слушање, послух' (Шимундић, 1988: 307), према творбеном моделу Милат и сл.⁷

СИМО *Сíмића òкука*

Патроним настао од хипокористика изведеног из имена Симеон.

СМАИЛ *Смáилово брòдо*

⁷ Уп. *Дечанске хрисовуље* и Грковић (1987: 251).

Муслиманско мушко име < тур. *Ismail* < ар. *Isma'il*, име сина, сина Ибра- хима – пејгамбера (Шкаљић, 1989).

СТАКА *Стáкина вòда*

Хипокористик од Стамена, Станија, Станислава, Станојла и сл.

СТАНАР *Станáрева вòда*

Према Вуку (1972: 712) *pecoris custos* 'чувар стоке'.

ТАБАК *Тáбакова лúка*

Име настало према занимању, од тур. *tabak* < ар. *dābbāg* 'кожар, онај који штави, учиња коже' (Шкаљић, 1989: 593).

ТУРЧИН *Тúрскò грòбље*

Етнимоним у којем уочавамо трагове историјске стварности.

ЋЕРАНИЋ *Ћèранскè њìве*

Патроним надимачког постања, настао од глагола *тјерати*.

ЋОСО *Ћòсýн пòток*

Надимак настао према особини, *ћосав* 'бездлак' (Шимуновић, 1985: 24).

ХАЈДУК *Хàјдúчкò врèло*

Борац против турске власти за ослобођење народа. Од тур. *haydud*, *haydut* 'друмски разбојник' < мађ. *haydú* 'војник' < ар. *haydūd* 'скренути са правог пу- та' (Шкаљић, 1989: 300).

ХАЈРИЈА *Хàјрина вòда*

Хипокористик од муслиманског женског имена Хајрија < тур. *Hayriye* 'Добрана, Сретана' (Шкаљић, 1989: 301).

ЦЕКО *Цèковìћà кúћа*

Према Шимундићу (1988: 403) име је изведено од Аксеније, Цветко, Сте- ван, Светомир, Светислав и сл.

ЦИГАН *Цýганскà рáван*

Примјер показује траг етника у топонимији. Према Шимундићу (1988: 56) термин је настао од грч. *athinganos* 'недотакљив, недодирљив'.

ЧАУШ *Чàушева вòда, Чàушeве лúке*

Од тур. *çavuş*, за које Шкаљић (1989: 166) даје неколико тумачења: нижи заповједник у јањичарској војсци, помоћник у занатлијској организацији, чувар телеграфске линије, вођа сватова или шалјивџија који увесељава сватове. У мје- сном говору очуван је у посљедњем значењу, у хипокористичном облику *чајо*.

ЦЕЛЕП *Цèлепскè тòрине*

Према Шкаљићу (1989: 236) целеп 'крдо стоке', целебџија 'трговац сто- ком' < тур. *celer*.

*ЦИН *Цýнићà дò*

Вјероватно је ријеч о антропонимском окрњу насталом преко Хацијинић < Хаџинић < Џинић, у ком случају је у основи апелатив *хаџија*.

ШАБАН *Шабáновића вìла, Шабáновића лúке*

Муслиманско мушко име које се даје дјетету које се роди у мјесецу *ша- бану*. Настало је од турског имена *Şaban* < ар. *šabān*, 'име осмог мјесеца по муслиманском календару' (Шкаљић, 1989: 578).

*ШАРКО *Шаркића луке*

Шимуновић (1985: 184) патроним *Шаркић* доводи у везу са презименом *Саркић*, којима је у основи исто име *Сара* или „*Шара* матер Изакова“. Вјероватније је међутим да је ово презиме изведено од надимка или имена *Шарко*, *Шарац* који су настали преко придјева *шар* 'шарен', али са значењем несталан, лажљив, врдалама.

ШЕРИЋ *Шерића брдо*

Према Шкалаћу (1989: 586) < тур. *şerik* 'друг, колега', а у буквалном значењу 'заједничар'.

У овом дијелу сагледали смо ректум, односно антропонимни дио топонимских синтагми. Приметијели смо да функцију ректума обично чини посесивни придјев⁸ или именица у функцији посесивне одредбе. Функцију регенса углавном врше географски термини:

- *бара/баре*: Бегића, Влахова, Прибића б.;
- *брдо*: Кусино, Смаилово и Шерића брдо;
- *брод*: Ђурин брод;
- *бунар*: Миленин бунар;
- *вода*: Бојанића, Јањина, Кусмука, Петровића, Радоњића, Стакина, Станарева, Чаушева и Хајрина вода;
- *врело*: Гроздино, Јошилово, Либарево, Максимово, Марино и Хајдучко врело;
- *гај*: Савића гај;
- *до*: Џинића до;
- *лука/луке*: Буљина, Гузинова, Ђурина, Јањића, Кечина, Мошина, Мујина, Нумића, Табакова, Шаркића, Чаушеве, Шабановића л.;
- *поље*: Аблаково, Голубово, Кунтошево, Сарачево, Симатовића поље;
- *поток*: Медин, Ћосин;
- *раван*: Бакина, Циганска, Балтина раван;
- *страна*: Гуја и Лучића страна;
- *шума*: Матића и Павићева шума.

Осим географских термина који су видно најбројнији, у функцији регенса се јављају:

⁸ Посесивни генитив патронима врши ближу диференцијацију апелативног додатка којим се идентификује објекат датог облику номинатива једине или множине. Како примјећује Шћепановић (1997: 72–73) генитивни дио ових двосложних топонима (посесивни генитив патронима + апелатив) индеклинабилан је и скамењен и употребљава се у сва три рода, оба броја и све падеже, те поријеклу ове конструкције код Маројевића проналази да „облик генитива сингулара у посесивним синтагмама типа *Петровића кућа* по своме пореклу није ни облик номинатива дуала ни генитива плурала именице већ је то резултат нове интерпретације језичког осећања после губљења придева на -ь из живе употребе [...] Облик *Петровића* у синтагми *Петровића кућа* некада је био номинатив сингулара фемининума посесивног придева изведеног суфиксом -ь од патронима Петровић, [а] кад су придеви на -ь од патронима [прид. **petrovićь*, -а, -е од патронима *Petrovićь*] постали мртва категорија, језичко осећање је облик *Петровића* интерпретирало као облик сингулара патронима (доцније презимена)“.

- привредни термин *њива/њиве*: Алина њ., Јеремина (Ревина) њ., Ка-лабецина њ., Клачарева њ., Маркове њ., Медина њ., Геранске њиве;
- два назива из сточарске терминологије: *солила* – Самарцина солила и *торине* – Целепске торине;
- неколико назива везаних за путеве и одморишта: *хан* – Газиводин и Обођашов хан; *окука* – Парађина и Симаћа окука;
- два термин у вези са вјерском организацијом: *гробље* – Мушића гробље, Турско гробље;
- и неколико назива везаних за пребивалиште: *вила* – Васиљевића вила, Николиновића вила, Шабановића вила и *кућа* – Цековића кућа.

2.2.б) Антропонимске и сличне категорије у једночланим називима

*АБЛАК *Аблаковина*

БАРАК *Бараковац*

Од тур. *barak* 'космат, кудрав, чулав, рутав, дуге и развијене гриве'. Од значења 'човјек длакав, обрастао длаком' настао је антропоним Барак и патроним Бараковић (Шкаљић, 1989: 120).

БЕГ *Беговна*

Племићка титула.

БОГАШ *Богашевац*

Хипокористик од Богдан, Бижидар, Борислав и сл.

БОГУШ *Богужевац*

У основи је именица *бог*.

БОЖИН *Божиновац*

Према Шимундићу (1988: 48) „од кор[ијена]. бож-ји“.

БОЈАН *Божанићи*

ВУЈА *Вујалице*

Хипокористик од Вук, Вучета, Вукадин, Вукајло и сл.

ГЛЕДО *Гледоновац, Гледићки поток*

Надимак од имена Гледоје изведеног из коријена *глед* -ати.

ДУШАН *Душаново*

Од именице *душа*.

ЖУНА *Жунићи*

Према Скоку (1973: 686) деминутив је изведен од именице *жуна* која је с морфолошког гледишта поименичен прасловенски придјев женског рода на *-ъл* од коријена *зьл-* који има значење онога 'који је жут'. У вези с тим Скок констатује да је ова врста птице названа по боји перја, и да се баш због тога користе хипокористици *жуја, жујица, жујка*. Вјероватно је као мотивација у настанку овог патронима надимачког постања пресудила боја птице (жута), прије него да је надимак настао према птици (жуни).⁹

ЗАВИДА *Завидовац*

⁹ Уп. са именом *Голуб*.

Онај који је од угледа. У средњем вијеку 'ббди од угледа'.

ЗМАЈ *Змајевац*

Скок (1973: 657) придјев на *-ев* изведен од именице *змај*, поименичен на *-џ* > *-ац* потврђује као топоним који означава извор, наводећи да је у основи „митолошко фолклорно биће с епитетима планински, љути, огњанити“. Иако на основу народне традиције јасно видимо да је у нашем народу раширено вјеровање у змајеве, митска бића која су у разним крајевима и приликама различито замишљана, о постању нашег топонима није забиљежено ниједно народно предање, због чега сматрамо да је овај топоним надимачког постања и из тог разлога га сврстамо у наведену семантичку групу.

*КАРАЦА *Карацевац*

Вјероватно од тур. *caraca* 'црномањаст; срна' (Шкаљић, 1989: 395).

КОЖАР *Кожаревац*

КОЧО *Кочевићи*

Хипокористик од Константин, Коста, Никола, Николај и сл.

МАРИНКО *Маринковићи*

Хипокористик од Марин и изведеница од Маријан.

ОБИЛИЋ *Обилићево*

Презиме најзначајнијег јунака косовског мита.

РАДОЊА *Радоњићи*

РАКО *Раковац, Раково*

Хипокористик од Радослав, Радомир и сл.

РАУТ *Раутовац*

Овдје се вјероватно се ради о антропонимским окрњку. Како примјећује Шимундић (1988: XXII) „мало је особних имена која остају у својему основном облику. Ако се од њих не изводи друго име с помоћу суф.[иксалног] морфема, онда се најчешће скраћују или дијеле. За то су сљедећи разлози: господарност (економичност), одмиличност (хипокористичност), тепање, стезање и испадање појединих гласова, потреба за разликовањем од другог носитеља истог имена или пак изведенице и др. Темелјни се облик скраћује све до једнога слога и такођер до једнога гласа, односно једнога сугласника. [...] Двосложни су и тросложни покраци цјеловита имена у ном. једнине, али су стварно и они окрњци, окрњена имена. Оба окрњка (слоговни и једносугласнички) могу бити с почетка особног имена, из средине и с краја. Такођер су оба у служби коријенскога морфема и примају суф.[иксални] морфем па тако творе ново име. Новостворено се име углавном осјећа као одмилица или се таквим ћутјело када је настајало“.

*СИНЂО *Синђевине*

*УЛИЋ *Ћлићи*

ЦАР *Царник*

Именице *цесар* и *цар* настале су према *Цезару*, а од њих презимена *Цесарец*, *Цесарић*, *Царић* и *Цар* (Шимуновић, 1985: 129). Не искључујемо могућност фитонимског постања овог апелатива, царев цвијет – *Althaea rosea*, што

нам дјелимично потврђује суфикс *-ник*.

ШЕТАЛО *Шеталовићи*

Надимак од којег је настао патроним, настао од именице *шетња*. Семантички сличан је и облик крајишког презимена *Скитња*.

Једночлани топоними од антропонима и сличних категорија показују двојако стање. Наиме, или су то присвојни придјиви као дио некадашњих топономастичких синтагми које су изгубиле свој регенс (апелатив као географски и привредни термин), или су то именице изведене помоћу топонимијског суфикса.

Слиједи преглед суфикса у називима који чине ову топономастичку групу:

1. Суфикс *-ов/-ев*: *Душаново, Обилићево*.
2. Проширени суфикси *-ов/-ев*:
 - 2.1. *-ов/-ев + ац*: *Бараковац, Богданевац, Бодушевац, Божановац, Бордovac, Завидовац, Змајевац, Карачевац, Раковац, Раутовац;*
 - 2.2. *-ов/-ев + -ина*: *Аблаковина, Бегов"на, Синђевине;*
 - 2.3. *-ов/-ев + -ић*: *Кочевићи, Маринковићи, Шеталовићи;*
 - 2.4. *-ов/-ев + ица*: *Кџжџрев"ца;*
4. Суфикс *-ањ*: *Ружањ;*
5. Суфикс *-ник*: *Царник;*
6. Суфикс *-ић*: *Божанићи, Жунџићи, Радоњићи, Ђлићи.*

Из прегледа видимо да је морфолошка структура суфикса очигледна, са јасним морфолошким шавом у сложеним суфиксима (т. 2), као и да је већина ових топонима у облику маскулина, док су примјери са суфиксом *-ов/-ев* средњег рода, а женског рода је један топоним са суфиксом *-ица* (*Кџжџрев"ца*) који врши деминутивну функцију, као и неколико назива са суфиксом *-ина*.

Међу једночланим топонимима такође се уочава да има примјера који су структурално идентични са одговарајућим патронимима у номинативу множине (*Божанићи, Кочевићи, Маринковићи, Радоњићи, Ђлићи, Шеталовићи*) који припадају типу *nomina patronimica*, а на основу онога што је „до сада у литератури познато, можемо рећи да топоними на *-ићи* (*-овићи, -евићи*) представљају тзв. динарски тип који се протеже дуж динарског родопског горја“ (Могуш, 1980: 221) који је, како примјећује Шћепановић (2007: 222), најмлађи у хронолошком слиједу топономастичких слојева.

3. Закључне напомене

Анализа *Антропонимских и сличних категорија у двочланим називима са прегледом апелатива и Антропонимских и сличних категорија у једночланим називима са прегледом суфикса* у топонимији Романије показала је да већу фреквентност показује прва подгрупа. Аналитичким приступом је потврђено да се осим видно најбројнијих географских термина у функцији регенса јављају и неки назив

ви из сточарске терминологије, називи везани за путеве и одморишта и сл. Топоними друге групе углавном су у облику маскулина. То су присвојни придјевни који су као дио некадашњих топономастичких синтагми изгубили свој регенс, или су то именице изведене помоћу топонимијског суфикса који има јасну морфолошку структуру. Даље, анализа ових онима показала је да је велики број географских имена на овом простору по свом постању антропонимски, што је и очекивано и у складу са резултатима сличних теренских истраживања на другим локалитетима источнохерцеговачког говорног типа. На обимност и фреквентност антропонима у топонимији посебно су утицали свакојаки власнички односи који су се мијењали кроз историју, остављајући трагове у називима, чему је посебно погодовала усињеност земљишних парцела и недостатак обрадиве површине, услед чега се као најчешћи мотив именовања јављало управо власништво.

Литература

- Вранић, М. (1961). Пале. Гласник Српског географског друштва XLI – бр.1, Београд: Српско географско друштво 69–77.
- Вујичић, Д. (1982). Хидроними у лијевом сливу Дрине, дјела LVIII, Одјељење друштвених наука 33. Сарајево: АНУБиХ.
- Вуковић, Ј. (1963). Босански и херцеговачки ијекавски говорни типови – у светлу рашчлањивања ијекавског наречја, у Сарајеву, *Етнологија*, н. с. св. XVIII, Сарајево: Гласник земаљског музеја, 17–28.
- Грковић, М. (1987). Имена у повељама Стефана Душана, *Зборник шесте југословенске ономастичке конференције (Доњи Милановац, 9–12. октобар 1985)*, Научни скупови XXXVII, Одељење језика и књижевности 7, Београд: САНУ, 247–255.
- Грковић, М. (1977). *Речних личних имена код Срба*. Београд: Вук Караџић.
- Ивић, П. и Грковић, М. (1976). *Дечанске хрисовуље*. Нови Сад: Институт за лингвистику.
- Ивић, П. (2001). *Дијалектологија српскохрватскога језика: увод у штокавско наречје*. Целокупна дела књ. II. (прир. Д. Петровић). Сремски Карловци: Издавачка књижарница Зорана Стојановића–Нови Сад: Будућност.
- Јахић, Џ. (2002). Ијекавскоштокавски говори источне Босне, *Босанскохерцеговачки дијалектолошки зборник*, књ. VIII. Сарајево: Институт за језик у Сарајеву, 13–236.
- Карановић, М. (1925). Исељени Дробњаџи. *Гласник Земаљског музеја у Босни и Херцеговини XXXVII*, Сарајево: Земаљски музеј, 67–84.
- Караџић, В. (1972). *Српски рјечник*. Београд: Нолит.
- Маројевић, Р. (1984). Словенски антропоними. *Ономатолошки прилози V*. Београд: САНУ, 183–196.
- Михајловић, В. (1970). Анатомска лексика у српскохрватској ономастици и географској терминологији. *Зборник за филологију и лингвистику XIII/2*. Нови Сад: Матица српска, 7–49.
- Павловић, Љ. (1930). Соколска нахија. *Насеља и порекло становништва XLVI*. Београд: СКА, 307–506.

- Павловић, М. (1973/74). Мисли о задацима ономастике. *Onomastica jugoslavica* 3–4, Загреб: ЈАЗУ, 179–181.
- Петрић, М. (1963). О миграцијама становништва – досељавања и унутрашња кретања. *Етнологија*, н. с. св. XVIII. Сарајево: Гласник земаљског музеја у Сарајеву, 6–13.
- Пецо, А. (1989). *Преглед српскохрватских дијалеката*. Београд: Научна књига.
- Пешикан, М. (1982). Зетско-хумско-рашка имена. *Ономатолошки прилози III*. Београд: САНУ, 1–20.
- Путанец, В. (1976). Есеј о језичном знаку и ономастици те о антропонимији у Хрватској. *Лексик презимена Социјалистичке Републике Хрватске*. Загреб: Институт за језик, V–XIV.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. 1965. Београд: САНУ Институт за српски језик.
- Скок, П. (1971–1973). *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика I–IV*. Загреб: ЈАЗУ.
- Филиповић, М. (1950). *Гласинац – антропогеографско-етнолошка расправа*. Београд: Научна књига.
- Хаџимејлић, Ј. (1987). Микропонимија требињске Ластве. *Ономатолошки прилози VIII*. Београд: САНУ, 63–215.
- Шимундић, М. (1988). *Рјечник особних имена*. Загреб: Накладни завод Матице хрватске.
- Шимуновић, П. (1985). *Наша презимена (поријекло, значење и распрострањеност)*. Загреб: Матица хрватска.
- Шкаљић, А. (1989). *Турцизми у српскохрватском језику*. Сарајево: Свјетлост.
- Шћепанови, М. (2007). *Микропонимија и говор Дробњака*. Београд: Филолошки факултет. Необјављена докторска дисертација.
- Шћепановић, М. (1997). *Именослов ваљевске Петнице*. Београд: Институт за српски језик САНУ–Ваљево: Истраживачка станица Петница.

Božica Knežević

ANTHROPONYMS IN THE TOPONYMY OF ROMANIJA MOUNTAIN

Summary: Based on the system of micro-toponymy of Romanija Mountain the paper offers the review of those micro-toponyms which preserved antroponymic units (names, nicknames, last names, etc.) in its morphological and phrasal composition. Given the fact that this area is not even onomastically or dialectologically described, and therefore there are no analytical approaches to this type of language material, this paper will give the overview of the sociolinguistic parameters and necessary linguistic and historical analysis of this type for those above mentioned.